

ORIGINAL ARTICLE

MJSSH
Muallim Journal of
Social Science and Humanities

KONSEP PENUAAN SETEMPAT WARGA EMAS ORANG ASLI: SATU KAJIAN KES SUKU TEMUAN KAMPUNG ORANG ASLI SUNGAI MAHANG

[THE CONCEPT OF AGEING IN PLACE AMONG ORANG ASLI OLDER PERSONS: A CASE STUDY OF THE TEMUAN COMMUNITY IN KAMPUNG ORANG ASLI SUNGAI MAHANG]

Mashitah Abdul Mutalib^{*1}; Izawati Wook²; Nurfadhilah Che Amani³

¹ Faculty of Syariah and Law, Universiti Sains Islam Malaysia, Malaysia

Email: mashitahmutalib@usim.edu.my

² Faculty of Syariah and Law, Universiti Sains Islam Malaysia, Malaysia

Email: izawati@usim.edu.my

³ Faculty of Syariah and Law, Universiti Sains Islam Malaysia, Malaysia

Email: fadhilah.amani@usim.edu.my

*Corresponding author

DOI: <https://doi.org/10.33306/mjssh/450>

Abstract

Ageing among Orang Asli communities requires a more inclusive and culturally sensitive approach, as they maintain close relationships with family, village, land, and local social networks. Although ageing in elderly care institutions has increasingly been discussed as a response to the challenges of population ageing, understanding of Orang Asli older persons' preferences toward such arrangements remains limited. This study aims to examine the perspectives of older persons from the Temuan sub-ethnic group in Kampung Orang Asli Sungai Mahang regarding ageing in place and ageing in elderly care institutions. This study employed a qualitative approach using an exploratory case study design. Three informants were interviewed in depth. The findings indicate that Orang Asli older persons are more inclined to age in place due to the continuity of tradition, social support, access to healthcare, familiarity with their way of life, and limited literacy regarding ageing in elderly care institutions. This study is significant in providing input for the improvement and implementation of the National Policy for Older Persons by demonstrating that the effectiveness of elderly care for Orang Asli communities depends strongly on the role of the community and local environment as holistic spaces of care (social, cultural, and emotional) rather than relying solely on formal institutional facilities.

Keywords: Ageing in place, institutional ageing, older persons, Orang Asli

Abstrak

Isu penuaan dalam kalangan komuniti Orang Asli menuntut pendekatan yang lebih inklusif dan sensitif budaya kerana mereka mempunyai hubungan rapat dengan keluarga, kampung, tanah dan jaringan sosial setempat. Walaupun penuaan di institusi warga emas semakin dibincangkan sebagai respon kepada cabaran penuaan, kefahaman terhadap kecenderungan warga emas Orang Asli mengenainya masih terhad. Kajian ini bertujuan untuk meneliti pandangan warga emas Orang Asli Suku Temuan di Kampung Orang Asli Sungai Mahang terhadap penuaan setempat dan penuaan di institusi warga emas. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dengan reka bentuk kajian secara kajian kes eksploratori. Seramai tiga orang informan ditemu bual secara mendalam. Dapatan menunjukkan bahawa warga emas Orang Asli lebih cenderung untuk menjalani penuaan setempat kerana kelangsungan tradisi, sokongan sosial, akses kesihatan, kebiasaan cara hidup dan literasi penuaan di institusi warga emas. Kajian ini penting dalam memberi input kepada penambahbaikan mahupun pelaksanaan Dasar Warga Emas Negara dengan membuktikan bahawa keberkesanan penjagaan warga emas Orang Asli amat bergantung kepada fungsi komuniti dan persekitaran setempat sebagai ruang penjagaan holistik (sosial, budaya, dan emosi), dan bukannya semata-mata bergantung pada kemudahan institusi formal.

Kata kunci: Orang Asli, penuaan setempat, penuaan di institusi, warga emas

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0 International License

Received 27th June 2026, revised 23th July 2026, accepted 1st August 2026

Pengenalan

Peningkatan bilangan warga emas di Malaysia menunjukkan bahawa isu penuaan perlu diberi perhatian serius dalam perancangan dasar, kesihatan dan kesejahteraan sosial negara. Berdasarkan anggaran penduduk semasa oleh Jabatan Perangkaan Malaysia 2026, peratusan penduduk berumur 65 tahun dan ke atas meningkat daripada 7.9 peratus kepada 8.0 peratus pada suku pertama 2026. Dianggarkan seramai 1.4 juta daripada rakyat Malaysia berumur 65 tahun ke atas dan 2.1 juta berumur 60 tahun ke atas (Jabatan Perangkaan Malaysia, 2026). Perkembangan ini menggambarkan bahawa Malaysia sedang bergerak ke arah negara tua dan memerlukan perbincangan yang lebih menyeluruh tentang bentuk penuaan warga emas yang sesuai.

Dalam konteks masyarakat Orang Asli, data menunjukkan bahawa jumlah penduduk Orang Asli di Semenanjung Malaysia adalah sekitar 227,900 orang pada tahun 2025 berbanding 213,461 pada tahun 2020, dengan warga emas berumur 65 tahun dan ke atas merangkumi 2.9 peratus (Jabatan Perangkaan Malaysia, 2025). Oleh itu, kajian tentang penjagaan warga emas Orang Asli wajar diberi perhatian kerana kumpulan ini bukan sahaja berdepan cabaran penuaan, tetapi juga mempunyai latar sosial, budaya dan komuniti yang berbeza daripada masyarakat arus perdana.

Penuaan penduduk merupakan antara perubahan demografi paling signifikan yang sedang membentuk semula landskap sosial, kesihatan dan kebijakan di peringkat global. Peningkatan

jangka hayat, perubahan struktur keluarga, migrasi generasi muda ke kawasan bandar, serta pertambahan keperluan penjagaan jangka panjang telah menimbulkan persoalan penting tentang bentuk sokongan yang paling sesuai untuk warga emas. Dalam konteks ini, konsep penuaan setempat dan penuaan di institusi warga emas semakin mendapat perhatian kerana kedua-duanya memberi kesan kepada hak warga emas untuk terus hidup dalam persekitaran yang dikenali, mengekalkan hubungan sosial, memelihara autonomi diri, dan menyertai kehidupan komuniti secara bermakna. Bagi komuniti minoriti dan masyarakat peribumi seperti Orang Asli, isu ini menjadi lebih kompleks kerana penuaan bukan sahaja berkaitan dengan keperluan fizikal dan kesihatan, tetapi turut berkait rapat dengan tanah, adat, kekeluargaan, identiti budaya, jaringan komuniti, dan rasa kepunyaan terhadap tempat.

Pandangan ini amat bertepatan dengan implikasi perancangan yang digariskan oleh Sturge et al. (2025), yang merangkumi tiga komponen utama: integrasi sosial, kejekitan sosial, dan penyertaan sosial. Mereka menegaskan bahawa sekiranya pihak berkuasa atau pembuat dasar ingin membangunkan perumahan atau institusi warga emas, pemilihan tapak lokasinya mestilah kekal berdekatan dengan perkhidmatan penting harian seperti fasiliti kesihatan dan ruang komuniti. Pihak perancang bandar seharusnya mengelak daripada membina institusi dan mengasingkan perkhidmatan ini di satu lokasi khusus yang terpencil (seperti zon persaraan eksklusif yang terpisah jauh). Pengasingan ruang fizikal secara drastik sebegini bukan sahaja akan memisahkan warga emas daripada ekosistem masyarakat arus perdana, malah bagi warga emas Orang Asli, pemisahan geografi ini berisiko mencabut mereka sepenuhnya daripada landskap sosial dan akar budaya yang menjadi asas identiti mereka. Oleh yang demikian, bagi komuniti Orang Asli, penuaan setempat bukan sekadar kelangsungan hidup (survival) fizikal semata-mata, tetapi ia merupakan sebuah manifestasi kelestarian sosial. Persekitaran kampung secara langsung membolehkan warga emas mengekalkan sistem kepercayaan, membina kejekitan sosial yang utuh, dan meneruskan penyertaan dalam aktiviti komuniti tanpa wujud rasa terasing dalam menempuh fasa penuaan mereka.

Komuniti Orang Asli Temuan

Masyarakat Temuan merupakan sebahagian daripada kaum Orang Asli, iaitu penduduk peribumi di Semenanjung Malaysia (Ithnin et al., 2021). Dari segi taburan geografi, komuniti ini banyak ditemui di negeri Negeri Sembilan dan Selangor (Wook et al., 2020). Penempatan mereka merangkumi kawasan luar bandar, seperti di Jelebu dan Kampung Tering di Johor, Negeri Sembilan. Budaya masyarakat Temuan dicirikan oleh amalan adat dan kepercayaan yang unik (Aini & Don, 2020). Dalam aspek kesihatan, sebahagian besar masyarakat ini menggunakan kemudahan kesihatan moden, namun terdapat juga Orang Asli yang masih bergantung kepada gabungan rawatan tradisional dan moden (Ithnin et al., 2021). Kehidupan mereka kini sedang melalui perubahan sosiobudaya dan gaya hidup yang signifikan, yang dipengaruhi oleh faktor persekitaran yang pelbagai (Wallace et al., 2022).

Penuaan setempat dan penuaan di institusi warga emas

Di Malaysia, penuaan setempat atau *ageing in place* didefinisikan sebagai keinginan warga emas untuk terus menetap di rumah dan komuniti mereka sendiri agar lebih mempunyai autonomi dalam kehidupan mereka (Yusoff et al., 2025). Penuaan setempat memberi peluang kepada warga emas untuk hidup dengan selamat dan berdikari di rumah sendiri atau dalam suasana yang tidak asing bagi mereka. Penuaan setempat ini dapat diamalkan tanpa mengira usia, pendapatan dan

kemampuan. Kebanyakan daripada warga emas lebih cenderung untuk penuaan setempat kerana bagi mereka rumah bukan sahaja tempat untuk berlindung, malah rumah adalah nadi kepada kehidupan yang dipenuhi dengan memori, kenangan dan rasa kepunyaan (Davis-Hearn et al., 2025). Penuaan setempat dapat menyumbang kepada kesejahteraan psikososial warga emas apabila disokong oleh persekitaran fizikal yang selamat, hubungan sosial yang kukuh dan akses kepada perkhidmatan komuniti yang mencukupi (Noorlailahusna Mohd Yusof & Suziana Mat Yasin, 2025). Hal ini selari dengan ulasan rintis oleh Sturge et al. (2025) yang menegaskan bahawa bagi masyarakat peribumi, rumah melangkaui persekitaran binaan dan sosial kerana ia merupakan ruang hubungan spiritual dan temporal dengan tanah warisan serta nenek moyang mereka. Oleh itu, konsep penuaan setempat bagi komuniti seperti Orang Asli perlu dikonseptualisasikan semula secara dinamik sebagai penuaan di pelbagai "tempat" dan "ruang" (*places and spaces*), dan tidak seharusnya tertumpu kepada ruang fizikal perumahan semata-mata. Pengiktirafan ke atas ruang tradisi tersebut amat penting dalam memastikan mereka tidak terasing daripada identiti budaya mereka.

Dalam aspek ini, Ahn et al. (2020) mengingatkan bahawa penuaan setempat tidak sepatutnya sekadar dijadikan "matlamat akhir" yang diandaikan secara meluas dalam dasar gerontologi dan perumahan. Sebaliknya, pembuat dasar perlu menerokai hubung kait antara pemacu (faktor penolak) penuaan setempat dengan persepsi kesejahteraan (*well-being*) warga emas itu sendiri. Melalui analisis kelompok (*cluster analysis*), mereka membuktikan bahawa populasi warga emas bukanlah satu kelompok yang homogen (seragam); mereka mempunyai sebab, dinamika dan keperluan yang berbeza-beza untuk menua di tempat sendiri (Ahn et al., 2020).

Walau bagaimanapun, penuaan setempat tidak terlepas daripada pelbagai cabaran. Antara cabaran utama ialah keterbatasan akses kepada perkhidmatan kesihatan, kekurangan kemudahan sokongan harian, kebergantungan kepada penjaga keluarga yang tidak formal, kos penjagaan dan ketiadaan sistem pemantauan kesihatan. Di kawasan luar bandar dan perkampungan Orang Asli, cabaran ini juga dipengaruhi oleh faktor geografi, kemiskinan relatif, kekangan pengangkutan serta jurang literasi kesihatan.

Penuaan di institusi warga emas dalam konteks Malaysia pula merujuk kepada situasi di mana warga emas tinggal di kemudahan penjagaan yang disediakan oleh sektor awam, swasta, atau badan bukan kerajaan (Sabri & Mohamed, 2022). Fenomena ini didorong oleh pelbagai faktor sosio-ekonomi yang menyebabkan peningkatan bilangan warga emas yang memilih atau terpaksa menetap di persekitaran institusi (Sabri et al., 2025). Penuaan di institusi warga emas seperti pusat jagaan warga emas, rumah perlindungan atau perkampungan persaraan menawarkan sokongan yang lebih tersusun dari segi penjagaan harian, keselamatan dan pemantauan kesihatan.

Dalam konteks ini, antara cabaran yang dikenalpasti adalah kesunyian yang dirasakan warga emas di sana. Kajian di rumah jagaan di utara Malaysia melaporkan bahawa peserta mengalami kesunyian kerana persekitaran yang terhad dalam institusi tersebut. Walau bagaimanapun, kesunyian ini diatasi dengan ikatan sosial sesama penghuni dan aktiviti rohani yang dijalankan (Ilham AZ, 2026). Selain itu, warga emas di institusi juga kurang autonomi jika dibandingkan dengan warga emas yang memilih untuk menua di rumah. Walau bagaimanapun, autonomi ini dapat dikekalkan apabila staf, ahli keluarga dan rakan-rakan responsif terhadap keperluan mereka (van Loon et al., 2024). Selain itu, institusi yang meraikan kepelbagaian budaya memberi peluang kepada warga emas untuk mereka merasa lebih terjaga, dihormati dan bebas untuk hidup sepertimana di rumah

sendiri (Muller et al., 2022) . Oleh itu, adalah penting untuk institusi ini memenuhi kepelbagaian keperluan warga emas. Ulasan sistematik yang dijalankan pada tahun 2024 tentang kepelbagaian dalam rumah jagaan juga menegaskan bahawa memenuhi kepelbagaian dalam kalangan warga emas adalah penting untuk kesihatan mental dan fizikal mereka (Mesas-Fernández et al., 2024). Walaupun literatur berkaitan penuaan warga emas semakin berkembang, namun masih terdapat jurang kajian yang ketara dalam memahami bagaimana warga emas Orang Asli menilai, mentafsir dan membuat pertimbangan terhadap kedua-dua bentuk penuaan tersebut (Rosnon et al., 2024).

Sehubungan itu, objektif kajian ini adalah untuk meneliti pandangan warga emas Orang Asli Suku Temuan di Kampung Orang Asli Sungai Mahang terhadap penuaan setempat dan penuaan di institusi warga emas. Dengan objektif ini, kajian ini berusaha memberikan pemahaman yang lebih mendalam tentang pemilihan bentuk penuaan yang bukan sahaja berfungsi dari segi praktikal, tetapi juga bermakna dari sudut sosial dan budaya bagi warga emas Orang Asli. Kajian ini signifikan kerana cabaran penuaan penduduk kini menuntut model penuaan yang lebih inklusif dan mampan. Oleh itu, pemahaman terhadap pengalaman warga emas Orang Asli di Sungai Mahang bukan sahaja penting untuk memperkayakan wacana akademik tentang penuaan setempat dan penuaan di institusi warga emas, tetapi juga dapat menyumbang kepada pembentukan dasar dan intervensi yang lebih sensitif budaya, adil dan responsif terhadap realiti masyarakat Orang Asli.

Metodologi Kajian

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dengan reka bentuk kajian kes eksploratori (*exploratory case study*) bagi meneliti pandangan warga emas Orang Asli Suku Temuan di Kampung Orang Asli Sungai Mahang terhadap konsep penuaan setempat dan penuaan di institusi warga emas. Pendekatan kualitatif dipilih kerana kajian ini bertujuan memahami makna, pengalaman, persepsi dan pertimbangan sosial-budaya yang mempengaruhi kecenderungan warga emas Orang Asli dalam memilih bentuk penuaan yang sesuai dengan kehidupan mereka. Reka bentuk kajian kes eksploratori pula sesuai digunakan kerana kajian ini memberi tumpuan kepada satu komuniti khusus, iaitu Kampung Orang Asli Sungai Mahang, yang membolehkan isu penuaan diteliti secara mendalam berdasarkan konteks tempat, hubungan kekeluargaan, komuniti dan budaya setempat.

Kajian ini menggunakan dua kaedah pengumpulan data utama, iaitu analisis dokumen dan temu bual separa berstruktur. Analisis dokumen dilakukan terhadap bahan-bahan berkaitan dasar, konsep penuaan, penuaan setempat, penuaan di institusi warga emas dan kajian terdahulu berkaitan warga emas serta komuniti Orang Asli. Kaedah ini digunakan bagi membina kefahaman konseptual dan konteks dasar yang menjadi latar kepada kajian. Temu bual separa berstruktur pula digunakan bagi mendapatkan pandangan langsung daripada warga emas Orang Asli berhubung pengalaman penuaan, hubungan mereka dengan keluarga dan komuniti, sokongan sosial yang diterima, akses kepada perkhidmatan kesihatan serta persepsi mereka terhadap penuaan di institusi warga emas.

Pemilihan informan dibuat menggunakan kaedah persampelan bertujuan (*purposive sampling*). Kaedah ini dipilih kerana kajian memerlukan maklumat daripada individu yang mempunyai pengalaman langsung sebagai warga emas dalam komuniti Orang Asli Suku Temuan. Seramai tiga orang informan telah dipilih berdasarkan beberapa kriteria inklusi, iaitu berstatus warga emas, menetap di Kampung Orang Asli Sungai Mahang, merupakan ahli komuniti Orang

Asli Suku Temuan, serta bersedia berkongsi pengalaman dan pandangan berkaitan penuaan. Pemilihan informan turut mengambil kira kesesuaian mereka untuk memberikan maklumat yang relevan dengan objektif kajian, khususnya berkaitan penuaan setempat, sokongan keluarga dan komuniti, akses kesihatan serta pengetahuan mereka tentang institusi warga emas. Walaupun bilangan informan adalah kecil, saiz ini adalah sesuai dengan sifat kajian kes eksploratori yang menekankan kedalaman data berbanding keluasan generalisasi. Dalam konteks ini, setiap informan dilihat sebagai sumber data yang penting kerana pengalaman mereka dapat memberikan gambaran mendalam tentang hubungan antara penuaan, tempat tinggal, keluarga, komuniti dan budaya.

Prosedur temu bual dijalankan secara separa berstruktur dengan berpandukan satu set soalan temu bual yang dibina berdasarkan objektif kajian dan sorotan literatur. Soalan temu bual merangkumi beberapa aspek utama, termasuk pengalaman hidup sebagai warga emas di kampung, bentuk sokongan yang diterima daripada anak-anak, saudara-mara dan jiran, akses kepada perkhidmatan kesihatan, kebiasaan cara hidup harian, hubungan dengan tanah dan tradisi, serta pandangan terhadap penuaan di institusi warga emas. Bentuk separa berstruktur membolehkan pengkaji mengekalkan fokus perbincangan, di samping memberi ruang kepada informan untuk menghuraikan pengalaman mereka secara lebih terbuka mengikut kefahaman dan bahasa mereka sendiri. Semasa temu bual, pengkaji turut mengemukakan soalan susulan apabila terdapat jawapan yang memerlukan penjelasan lanjut. Pendekatan ini membantu mendapatkan data yang lebih kaya, mendalam dan bersesuaian dengan konteks kehidupan informan.

Data temu bual dianalisis menggunakan kaedah analisis tema. Proses analisis bermula dengan pembacaan berulang terhadap transkrip temu bual bagi membolehkan pengkaji memahami keseluruhan kandungan data. Seterusnya, pengkaji mengenal pasti kenyataan penting yang berkaitan dengan objektif kajian dan memberikan kod awal kepada kenyataan tersebut. Kod-kod yang mempunyai persamaan makna kemudiannya dikumpulkan dan dibandingkan bagi membentuk kategori yang lebih tersusun. Daripada kategori tersebut, tema utama dibina bagi menjelaskan kecenderungan warga emas Orang Asli terhadap penuaan setempat dan penuaan di institusi warga emas. Tema diwujudkan berdasarkan analisis data kajian yang dilakukan adalah melalui proses memeriksa, mengkategorikan, menjadual atau kombinasi beberapa pernyataan bagi menunjukkan keseluruhan dapatan kajian (Newman et al., 2006).

Tema yang dikenal pasti dalam kajian ini ialah kelangsungan tradisi, sokongan sosial, akses kesihatan, kebiasaan cara hidup dan literasi penuaan di institusi warga emas. Proses pembentukan tema dilakukan secara induktif berdasarkan data temu bual, namun turut ditafsirkan dengan mengambil kira kerangka konseptual dan dapatan kajian terdahulu berkaitan penuaan setempat serta penjagaan warga emas.

Bagi memastikan kesahan dan kebolehpercayaan data, beberapa langkah telah diambil. Pertama, triangulasi sumber dilakukan dengan membandingkan data temu bual dengan maklumat daripada analisis dokumen dan literatur berkaitan. Langkah ini membantu memastikan bahawa tafsiran dapatan tidak hanya bergantung kepada satu sumber data semata-mata. Kedua, semakan rakan penyelidik (*peer debriefing*) dijalankan bagi meneliti kesesuaian kod, kategori dan tema yang dibina. Perbincangan antara penyelidik membantu mengurangkan bias tafsiran individu serta memastikan tema yang dihasilkan benar-benar disokong oleh data. Ketiga, petikan langsung daripada informan digunakan dalam pembentangan dapatan bagi menunjukkan hubungan yang jelas antara data mentah dengan tema yang dibina.

Hasil Kajian dan Analisis

Hasil kajian menunjukkan bahawa warga emas Orang Asli Suku Temuan di Kampung Orang Asli Sungai Mahang lebih cenderung kepada penuaan setempat berbanding penuaan di institusi warga emas. Lima tema utama yang dikenal pasti, iaitu kelangsungan tradisi, sokongan sosial, kebiasaan cara hidup, akses kesihatan dan literasi penuaan di institusi warga emas, menunjukkan bahawa mereka lebih memilih untuk menua di rumah dan kampung mereka berbanding di institusi warga emas. Jadual 1 menunjukkan tema yang diperoleh berdasarkan kenyataan yang diberikan oleh informan.

Jadual 1

Tema Kecenderungan Pemilihan Bentuk Penuaan di Kalangan Warga Emas Orang Asli Suku Temuan Di Kampung Orang Asli Sungai Mahang Berdasarkan Kenyataan Informan

Tema	Petikan informan
Kelangsungan Tradisi	“...Tanah ini dari nenek moyang dahulu, duduk di sini teruskan tradisi...”
Sokongan Sosial	“...Anak-anak akan menjaga ibu bapa, jiran-jiran pun kebanyakannya semua saudara, jadi akan tolong..”
Akses Kesihatan	“...Setiap bulan ada klinik bergerak datang..kalau sakit terus pergi hospital, hospital dekat..akan ke klinik kesihatan juga mengikut temujanji yang ditetapkan..”
Kebiasaan Cara Hidup	“...Sudah biasa hidup di sini, walaupun sekarang dah tak selalu ambil hasil hutan seperti dahulu, tetapi sebab dah terbiasa kehidupan di sini...”
Literasi Penuaan di Institusi Warga Emas	“...Saya tak dapat bayangkan macam mana hidup di sana....”

Kelangsungan Tradisi

Dapatan kajian menunjukkan bahawa warga emas Orang Asli Suku Temuan di Kampung Orang Asli Sungai Mahang melihat kelangsungan tradisi sebagai sebahagian yang penting dalam kehidupan mereka. Penuaan dalam komuniti sendiri bukan hanya berkaitan dengan keselesaan fizikal, tetapi juga berkaitan dengan keinginan untuk mengekalkan tradisi yang diwarisi. Bagi mereka, terus tinggal di tanah asal memberi peluang kepada mereka untuk mengekalkan hubungan dengan sejarah komuniti dan meneruskan nilai-nilai kehidupan yang telah dibentuk sejak dahulu. Justeru, kelangsungan tradisi yang ditafsirkan oleh mereka menunjukkan bahawa kampung berfungsi sebagai ruang identiti, warisan dan kesinambungan budaya dalam proses penuaan mereka.

Sokongan Sosial

Selain itu, dapatan kajian juga menunjukkan bahawa sokongan sosial merupakan faktor penting yang mempengaruhi kecenderungan mereka terhadap penuaan setempat. Ibu bapa yang sudah tua kebanyakannya dijaga sendiri oleh anak-anak masing-masing. Komuniti kampung yang hampir keseluruhannya merupakan saudara-mara berfungsi sebagai sistem penjagaan tidak formal. Hubungan kekeluargaan dan kejiranan yang rapat membolehkan warga emas berasa lebih selamat, dihargai dan tidak terasing. Dalam konteks ini, sokongan sosial bukan sahaja berbentuk bantuan fizikal, tetapi juga melibatkan kehadiran emosi, perhatian harian dan rasa kebersamaan dalam komuniti. Justeru, sokongan sosial yang ditafsirkan oleh mereka menunjukkan bahawa penuaan setempat mempunyai kekuatan tersendiri kerana ia dibina atas hubungan kekeluargaan dan persaudaraan.

Sepertimana yang dibincangkan oleh Sturge et al. (2025), kewujudan ruang fizikal mikro (*designated spaces*) seperti anjung depan dan ruang laluan masuk sangat penting kerana ia dapat menggalakkan pertemuan yang tidak disengajakan serta interaksi spontan sesama jiran dan generasi muda. Dalam konteks Kampung Orang Asli Sungai Mahang, reka bentuk perkampungan yang lebih terbuka tanpa pagar pemisah fizikal yang ketara seperti di kawasan bandar bertindak sebagai "ruang sosial semula jadi". Keadaan geografi sebegini membolehkan elemen seperti anjung rumah dan halaman terbuka menjadi ruang yang memudahkan anak-anak, sanak saudara, dan jiran tetangga untuk memantau keselamatan serta berinteraksi secara spontan dengan warga emas pada setiap hari. Dalam konteks ini, sokongan sosial bukan sahaja berbentuk bantuan fizikal, tetapi juga melibatkan kehadiran emosi, perhatian harian dan rasa kebersamaan dalam komuniti. Justeru, sokongan sosial yang ditafsirkan oleh mereka menunjukkan bahawa penuaan setempat mempunyai kekuatan tersendiri kerana ia dibina atas hubungan kekeluargaan, persaudaraan, serta persekitaran fizikal yang menyokong integrasi tersebut.

Akses Kesihatan

Selanjutnya, dapatan kajian memperlihatkan bahawa akses kesihatan memainkan peranan penting dalam menyokong penuaan setempat. Kewujudan klinik bergerak yang disediakan kerajaan secara berkala membolehkan mereka mendapatkan pemeriksaan dan pemantauan kesihatan tanpa perlu sentiasa keluar dari kampung. Pada masa yang sama, kedudukan hospital yang dekat dan temu janji di klinik kesihatan menunjukkan bahawa mereka mempunyai saluran rawatan yang lebih tersusun apabila berdepan masalah kesihatan. Justeru, akses kesihatan yang ditafsirkan oleh mereka menunjukkan bahawa penuaan setempat bukan hanya bergantung kepada keluarga dan jiran, tetapi turut disokong oleh perkhidmatan kesihatan formal yang mudah dicapai. Oleh yang demikian, akses kesihatan di Kampung Orang Asli Sungai Mahang amat penting untuk kelangsungan fizikal warga emas.

Namun, jika dilihat daripada lensa kelestarian sosial oleh Sturge et al. (2025), kehadiran perkhidmatan kesihatan seperti klinik bergerak boleh juga berfungsi sebagai ruang interaksi sosial yang memberikan rasa selamat dan keakraban. Kehadiran rutin pasukan kesihatan formal ke dalam kampung membolehkan warga emas mengekalkan integrasi sosial dan berasa diri mereka terus disokong oleh sistem negara tanpa perlu memutuskan hubungan mereka dengan tanah warisan. Dengan itu, perkhidmatan kesihatan komuniti (*community health-care services*) bukan sekadar tempat merawat penyakit, tetapi ia menyediakan peluang kepada warga emas untuk membina hubungan sosial yang baharu.

Kebiasaan Cara Hidup

Dapatan kajian menunjukkan bahawa kebiasaan cara hidup di kampung menjadi salah satu sebab warga emas Orang Asli lebih selesa untuk terus tinggal dalam komuniti sendiri. Walaupun kehidupan masyarakat Orang Asli telah berubah daripada kebergantungan kepada sumber hutan kepada kehidupan yang semakin terhubung dengan bandar, pasar, kemudahan moden dan sistem kesihatan formal, kampung masih kekal sebagai pusat identiti dan kesejahteraan warga emas. Perubahan gaya hidup tidak menghapuskan keterikatan warga emas terhadap kampung. Kampung masih dianggap sebagai tempat yang paling sesuai untuk meneruskan kehidupan. Kebiasaan terhadap suasana kampung dan rutin harian menjadikan mereka berasa lebih tenang dan selesa. Justeru, kebiasaan cara hidup yang ditafsirkan oleh mereka menunjukkan bahawa penuaan dalam komuniti sendiri memberi kesejahteraan kerana ia berlaku dalam persekitaran yang dikenali dan sehati dengan pengalaman hidup mereka.

Situasi ini disokong oleh dapatan Sturge et al. (2025) yang mendapati bahawa keadaan fizikal sesebuah rumah (*housing conditions*) tidak semestinya perlu sempurna atau mewah untuk menyokong integrasi sosial dan kesejahteraan warga emas. Walaupun perumahan tersebut mungkin dianggap usang atau "tidak sesuai" mengikut piawaian moden, warga emas tetap mempunyai keterikatan terhadap tempat (*place attachment*) yang sangat kuat terhadapnya. Oleh hal yang demikian, keterikatan warga emas Suku Temuan di Sungai Mahang terhadap kampung mereka melangkaui penilaian kualiti material infrastruktur moden; sebaliknya, nilai sejarah, memori, dan emosi terhadap ruang persekitaran itulah yang menjadi paksi utama kesejahteraan mereka. Justeru, kebiasaan cara hidup yang ditafsirkan oleh mereka menunjukkan bahawa penuaan dalam komuniti sendiri memberi kesejahteraan kerana ia berlaku dalam persekitaran yang dikenali dan sehati dengan pengalaman hidup mereka.

Literasi Penuaan di Institusi Warga Emas

Selain itu, dapatan kajian juga memperlihatkan bahawa penerimaan terhadap penuaan di institusi warga emas dipengaruhi oleh pengetahuan warga emas Orang Asli terhadap suasana dan aktiviti di institusi warga emas. Bagi mereka yang telah lama hidup dalam komuniti sendiri, institusi warga emas mungkin dilihat sebagai tempat yang berbeza daripada kehidupan kampung yang biasa mereka lalui. Keterbatasan pengetahuan mereka terhadap suasana dan aktiviti di institusi warga emas boleh menimbulkan rasa ragu-ragu, tidak pasti dan kurang selesa. Oleh itu, literasi penuaan di institusi warga emas yang ditafsirkan oleh mereka menunjukkan bahawa penuaan di institusi warga emas belum menjadi pilihan yang jelas dalam imaginasi kehidupan mereka. Sebaliknya, penuaan dalam komuniti sendiri lebih mudah difahami, diterima dan dirasakan sesuai kerana ia selari dengan pengalaman hidup dan keperluan mereka.

Perbincangan

Dapatan kajian ini memperlihatkan bahawa kecenderungan warga emas Orang Asli Suku Temuan terhadap penuaan setempat tidak boleh ditafsirkan semata-mata sebagai pilihan untuk terus tinggal di rumah, tetapi perlu difahami sebagai keterikatan yang mendalam terhadap tempat, keluarga, komuniti dan budaya. Dalam konteks ini, penuaan setempat bagi warga emas Orang Asli bukan hanya berkaitan dengan aspek fizikal tempat tinggal, sebaliknya melibatkan makna sosial, emosi dan budaya yang membentuk identiti serta kesejahteraan mereka. Wiles et al. (2012) menjelaskan bahawa penuaan setempat berkait rapat dengan keterikatan, keselamatan, kebiasaan, autonomi,

hubungan sosial dan identiti warga emas dalam rumah serta komuniti mereka. Sehubungan itu, dapatan kajian ini menunjukkan bahawa “tempat” bagi warga emas Orang Asli bukan sekadar lokasi kediaman, tetapi ruang kehidupan yang menghubungkan mereka dengan sejarah, tradisi, hubungan kekeluargaan dan rasa kepunyaan.

Dari sudut konsep keterikatan terhadap tempat, dapatan berkaitan kelangsungan tradisi dan kebiasaan cara hidup menunjukkan bahawa rumah atau kampung berfungsi sebagai ruang identiti yang memberi makna kepada proses penuaan. Warga emas tidak hanya memilih untuk kekal di kampung kerana faktor keselesaan, tetapi kerana kampung merupakan sebahagian daripada kesinambungan hidup mereka. Tanah warisan, adat dan rutin harian membentuk rasa kepunyaan yang sukar digantikan oleh institusi penjagaan formal. Lebrusán & Gómez (2022) menegaskan bahawa keterikatan terhadap tempat penting dalam memahami penuaan setempat kerana rumah dan persekitaran tempatan memberi kesinambungan pengalaman hidup warga emas. Hal ini turut disokong oleh Bandaiko et al. (2022) yang menunjukkan bahawa *place attachment* boleh terbentuk walaupun persekitaran rumah tersebut serba kekurangan. Hal ini boleh berlaku apabila penduduk telah lama mendiami sesuatu tempat serta mempunyai jaringan sosial, rasa kepunyaan dan pengalaman hidup yang kukuh. Kajian mereka mendapati bahawa penduduk yang sudah menetap dalam tempoh yang lama lebih cenderung untuk dipengaruhi konsep keterikatan terhadap tempat yang tinggi berbanding penduduk baharu. Dalam konteks kajian ini, keterikatan warga emas Orang Asli terhadap kampung juga tidak boleh dinilai hanya berdasarkan tahap kemudahan fizikal, tetapi perlu difahami melalui hubungan mereka dengan tanah, keluarga, tradisi dan pengalaman hidup yang telah lama terbina.

Dapatan berkaitan sokongan sosial pula menunjukkan bahawa komuniti Orang Asli mempunyai sistem penjagaan tidak formal yang kuat melalui hubungan anak-anak, saudara-mara dan jiran. Hal ini dapat dikaitkan dengan konsep kelestarian sosial, iaitu kesejahteraan warga emas diperkukuh melalui integrasi sosial, keakraban komuniti dan penyertaan dalam kehidupan harian. Hubungan sosial warga emas dapat diperkukuh melalui komuniti mesra usia, program antara generasi, aktiviti berasaskan komuniti dan sokongan sosial yang berterusan (Suragarn et al., 2021). Dalam konteks kajian ini, hubungan kekeluargaan dan kejiranan yang rapat berfungsi sebagai bentuk perlindungan sosial yang tidak formal tetapi signifikan. Dapatan ini selari dengan Bandaiko et al. (2022) yang menekankan bahawa keterikatan terhadap tempat bukan sahaja dipengaruhi oleh ciri individu, tetapi juga oleh ciri kejiranan seperti keselamatan, reputasi kejiranan dan sokongan sosial setempat. Oleh itu, bagi warga emas Orang Asli, kampung bukan sekadar tempat tinggal, tetapi ruang sosial yang menyediakan rasa selamat dan sokongan harian.

Walau bagaimanapun, pergantungan kepada sokongan keluarga dan komuniti juga perlu dianalisis secara kritikal. Walaupun jaringan sosial kampung menjadi kekuatan utama penuaan setempat, hal ini juga boleh menjadi rapuh sekiranya berlaku perubahan struktur keluarga, penghijrahan generasi muda, peningkatan beban penjagaan atau kemerosotan kesihatan warga emas. Oleh itu, penuaan setempat tidak boleh dianggap sebagai penyelesaian terbaik tanpa sokongan dasar dan perkhidmatan formal. Li et al. (2024) menegaskan bahawa konsep penuaan setempat telah mendorong pelaksanaan penjagaan komuniti bersepadu yang menghubungkan perkhidmatan kesihatan dan sosial pada peringkat komuniti. Dalam konteks warga emas Orang Asli, penuaan setempat hanya dapat menjadi pilihan yang mampan sekiranya sokongan komuniti diperkukuh melalui perkhidmatan kesihatan, bantuan penjagaan, sokongan kepada penjaga keluarga dan intervensi yang sensitif budaya.

Dapatan berkaitan akses kesihatan pula menunjukkan bahawa penuaan setempat dalam komuniti Orang Asli tidak terpisah daripada peranan perkhidmatan kesihatan dan agensi kebajikan. Kewujudan klinik bergerak, kedekatan hospital dan temu janji klinik kesihatan menunjukkan bahawa sokongan kesihatan yang sistematik menjadi pelengkap penting kepada penjagaan berasaskan keluarga dan komuniti. Dari sudut analisis dasar, hal ini menunjukkan bahawa model penuaan setempat yang sesuai untuk warga emas Orang Asli perlu berbentuk hibrid, iaitu menggabungkan kekuatan penjagaan komuniti dengan sokongan institusi formal yang mudah dicapai. Dengan kata lain, penuaan setempat tidak bermaksud warga emas dibiarkan bergantung sepenuhnya kepada keluarga, tetapi memerlukan jaringan sokongan yang menghubungkan rumah, komuniti, perkhidmatan kesihatan dan agensi kebajikan.

Selain itu, dapatan berkaitan literasi penuaan di institusi warga emas menunjukkan bahawa penerimaan terhadap institusi penjagaan dipengaruhi oleh tahap pengetahuan, pengalaman dan imaginasi sosial warga emas terhadap tempat tersebut. Ketidakupayaan informan membayangkan kehidupan di institusi warga emas menunjukkan bahawa institusi tersebut masih dianggap asing daripada pengalaman hidup mereka. Namun begitu, dapatan ini tidak semestinya menunjukkan penolakan mutlak terhadap institusi warga emas. Sebaliknya, hal ini menunjukkan bahawa sebarang bentuk penjagaan institusi perlu dirancang secara sensitif budaya dan tidak memutuskan hubungan warga emas dengan keluarga, komuniti, tanah dan identiti asal mereka. Penjagaan warga emas masyarakat peribumi perlu bersifat mudah dicapai, bersepadu dan menjamin keselamatan budaya (Dawson et al., 2021). Kualiti hidup warga emas peribumi dalam penjagaan jangka panjang juga dipengaruhi oleh model penjagaan yang mengekalkan hubungan dengan budaya, keluarga, komuniti dan rasa kepunyaan (Brooks et al., 2024). Oleh itu, sekiranya institusi warga emas mahu diperkenalkan kepada komuniti Orang Asli, ia perlu berfungsi sebagai pelengkap kepada penjagaan komuniti, bukan sebagai mekanisme pemisahan daripada tempat asal.

Implikasi Kajian

Implikasi pertama kajian ini ialah keperluan memperkukuh model penuaan berasaskan komuniti bagi warga emas Orang Asli. Sebarang dasar atau program berkaitan mereka tidak wajar bermula dengan andaian bahawa institusi warga emas merupakan penyelesaian utama. Sebaliknya, pendekatan yang lebih sesuai ialah memperkukuh sokongan dalam komuniti supaya warga emas boleh terus tinggal di kampung mereka dengan sokongan yang mencukupi. Saranan ini diperkukuh oleh dapatan Ahn et al. (2020) yang menegaskan kepentingan program dan polisi integratif berasaskan komuniti. Memandangkan warga emas mempunyai latar belakang dan sebab penuaan yang tidak homogen, kewujudan sokongan serta perkhidmatan komuniti yang inklusif (*inclusive community-based supports*) didapati mampu menawarkan penyelesaian yang fleksibel bagi memenuhi apa sahaja keperluan khusus setiap kelompok warga emas untuk menjayakan penuaan setempat.

Implikasi kedua ialah peranan keluarga dan komuniti perlu diiktiraf sebagai komponen utama dalam konsep penuaan komuniti Orang Asli. Anak-anak, saudara-mara dan jiran bukan sahaja memberikan bantuan praktikal, tetapi turut membentuk keselamatan emosi dan sosial warga emas. Oleh itu, program sokongan kepada penjaga keluarga perlu diperkukuh melalui latihan asas penjagaan warga emas, bantuan kewangan, khidmat nasihat dan sistem rujukan kepada agensi berkaitan. Pendekatan ini penting supaya tanggungjawab penjagaan tidak hanya dibebankan kepada keluarga secara tidak formal tanpa sokongan institusi.

Implikasi ketiga ialah perkhidmatan kesihatan bergerak perlu dikekalkan dan diperkukuh sebagai sebahagian daripada penuaan setempat. Dapatan menunjukkan bahawa klinik bergerak bulanan, temu janji klinik kesihatan dan kedekatan hospital memainkan peranan penting dalam menyokong penuaan setempat. Oleh itu, intervensi kesihatan warga emas Orang Asli perlu memberi tumpuan kepada pemeriksaan berkala, pengesanan awal penyakit kronik, pemantauan ubat-ubatan, pendidikan kesihatan yang sesuai budaya dan pengangkutan ke fasiliti kesihatan apabila diperlukan. Hal ini selaras dengan matlamat penuaan sihat dalam Dasar Warga Emas Negara.

Implikasi keempat ialah konsep penuaan di institusi warga emas perlu direka bentuk secara lebih sensitif budaya. Dapatan menunjukkan bahawa institusi warga emas masih dianggap asing oleh warga emas Orang Asli kerana mereka tidak dapat membayangkan kehidupan di tempat tersebut. Oleh itu, sekiranya perkampungan persaraan, pusat jagaan atau rumah penjagaan warga emas mahu diperkenalkan kepada komuniti Orang Asli, reka bentuknya perlu mengambil kira suasana kampung, hubungan keluarga, kebebasan bergerak, bahasa, adat, makanan, aktiviti harian dan lawatan komuniti. Institusi warga emas tidak seharusnya menjadi ruang pemisahan, tetapi perlu berfungsi sebagai sokongan tambahan yang masih mengekalkan hubungan warga emas dengan komuniti asal. Pandangan ini amat bertepatan dengan implikasi perancangan yang digariskan oleh Sturge et al. (2025), yang menegaskan bahawa sekiranya pihak berkuasa atau pembuat dasar ingin membangunkan perumahan atau institusi warga emas, pemilihan tapak lokasinya mestilah kekal berdekatan dengan perkhidmatan penting harian seperti fasiliti kesihatan dan ruang komuniti. Pihak perancang bandar seharusnya mengelak daripada membina institusi dan mengasingkan perkhidmatan ini di satu lokasi khusus yang terpencil (seperti zon persaraan eksklusif yang terpisah jauh). Pengasingan ruang fizikal secara drastik sebegini bukan sahaja akan memisahkan warga emas daripada ekosistem masyarakat arus perdana, malah bagi warga emas Orang Asli, pemisahan geografi ini berisiko mencabut mereka sepenuhnya daripada landskap sosial dan akar budaya yang menjadi asas identiti mereka.

Implikasi kelima ialah dasar penuaan bagi komuniti Orang Asli perlu disesuaikan dengan konsep penuaan yang berasaskan tempat dan budaya. Dalam konteks Dasar Warga Emas Negara, konsep penuaan aktif, penuaan sihat, penuaan positif, penuaan produktif dan penuaan menyokong perlu diterjemahkan mengikut realiti kehidupan Orang Asli. Penuaan aktif tidak semestinya hanya bermaksud penyertaan dalam program formal, tetapi boleh merangkumi penglibatan warga emas dalam kehidupan kampung. Penuaan positif pula berkait dengan rasa selesa, dihargai dan mempunyai tempat dalam komuniti dan penuaan menyokong pula memerlukan gabungan sokongan keluarga, jiran, komuniti dan agensi kerajaan.

Implikasi terakhir ialah kajian ini menunjukkan keperluan meningkatkan literasi warga emas Orang Asli terhadap institusi warga emas. Ketidakupayaan informan membayangkan kehidupan di institusi menunjukkan bahawa maklumat tentang pilihan penjagaan warga emas masih terbatas. Namun, peningkatan literasi ini tidak sepatutnya bertujuan memujuk warga emas untuk berpindah ke institusi, sebaliknya memberi kefahaman yang seimbang tentang pilihan penjagaan yang tersedia. Dengan cara ini, warga emas dan keluarga dapat membuat keputusan yang lebih bermaklumat sekiranya pada masa hadapan penjagaan di rumah atau komuniti tidak lagi mencukupi.

Keseluruhannya, implikasi yang dikenalpasti ini menekankan keperluan ke arah penuaan setempat yang holistik, inklusif, dan sensitif budaya. Kejayaan menterjemahkan Dasar Warga

Emas Negara secara bermakna bagi komuniti, bukan sahaja Orang Asli, amat bergantung kepada sinergi antara pemerkasaan sistem sokongan keluarga, kelestarian perkhidmatan kesihatan mudah alih, peningkatan literasi penjagaan, serta penyesuaian reka bentuk institusi masa hadapan dengan acuan budaya tempatan. Melalui strategi bersepadu yang meletakkan komuniti sebagai paksi utama ini, warga emas Orang Asli bukan sahaja dapat menikmati fasa penuaan yang sihat, aktif, dan selamat, malah identiti, tradisi, dan hubungan sosial yang menjadi akar kehidupan mereka akan terus terpelihara dengan bermartabat.

Kesimpulan

Secara keseluruhannya, kajian ini menyumbang kepada pemahaman bahawa kesejahteraan warga emas Orang Asli tidak boleh dinilai semata-mata berdasarkan ketersediaan kemudahan fizikal atau institusi penjagaan formal. Sebaliknya, penuaan dalam komuniti sendiri mempunyai makna sosial, budaya dan emosi yang penting dalam mengekalkan identiti serta maruah warga emas. Oleh itu, perbincangan tentang penjagaan warga emas Orang Asli perlu terus mengambil kira makna tempat dan jaringan sosial setempat sebagai asas kepada bentuk penuaan yang lebih sesuai dengan realiti kehidupan mereka.

Walau bagaimanapun, kajian ini mempunyai beberapa batasan. Bilangan peserta yang kecil membataskan keupayaan dapatan untuk digeneralisasikan kepada semua komuniti Orang Asli di Malaysia. Selain itu, kajian ini tertumpu kepada satu lokasi sahaja, iaitu Kampung Orang Asli Sungai Mahang, sedangkan pengalaman warga emas Orang Asli mungkin berbeza mengikut subetnik, lokasi geografi, tahap pembangunan, akses kesihatan, agama, hubungan dengan bandar dan bentuk sokongan.

Kajian akan datang disarankan untuk melibatkan bilangan peserta yang lebih besar, merangkumi komuniti Orang Asli daripada subetnik dan lokasi yang berbeza, serta membandingkan pandangan warga emas, anak-anak sebagai penjaga, pemimpin komuniti, petugas kesihatan dan agensi pelaksana dasar. Kajian lanjutan juga boleh meneliti model penjagaan komuniti yang lebih praktikal, termasuk keberkesanan klinik bergerak, latihan penjaga keluarga, pusat aktiviti warga emas dalam kampung dan bentuk institusi penjagaan yang sensitif budaya. Dengan memperluas skop penyelidikan ini, pemahaman tentang penuaan warga emas Orang Asli dapat dibangunkan secara lebih menyeluruh.

Rujukan:

- Ahn, M., Kwon, H. J., & Kang, J. (2020). Supporting Aging-in-Place Well: Findings from a Cluster Analysis of the Reasons for Aging-in-Place and Perceptions of Well-Being. *Journal of Applied Gerontology*, 39(1), 3–15. <https://doi.org/10.1177/0733464817748779>
- Aini, Z., & Don, A. G. (2020). Amalan Kemahiran Komunikasi Pendakwah dengan Masyarakat Orang Asli di Malaysia. *BITARA International Journal of Civilizational Studies and Human Sciences*, 3(4), 83–100.
- Bandauko, E., Kutor, S. K., & Arku, G. (2022). To leave or not to leave? An analysis of individual and neighbourhood characteristics shaping place attachment in Harare's selected informal settlements. *Canadian Geographer*, 66(3), 524–541. <https://doi.org/10.1111/cag.12743>
- Brooks, D., Johnston, S., Parker, C., Cox, L., Brodie, M., Radbourne, C., & MacAndrew, M. (2024). Elements of Long-Term Care That Promote Quality of Life for Indigenous and First

- Nations Peoples: A Mixed Methods Systematic Review. In *Gerontologist* (Vol. 64, Number 1). Gerontological Society of America. <https://doi.org/10.1093/geront/gnac153>
- Davis-Hearn, C., Clark, J., & Steinman, B. (2025). AGING IN PLACE IN FRONTIER WYOMING: EXPERIENCES OF OLDER ADULTS. In *Innovation in Aging* (Vol. 9, Number S2).
- Dawson, A., Harfield, S., Davy, C., Baker, A., Kite, E., Aitken, G., Morey, K., Braunack-Mayer, A., & Brown, A. (2021). Aboriginal community-controlled aged care: Principles, practices and actions to integrate with primary health care. *Primary Health Care Research and Development*, 22. <https://doi.org/10.1017/S1463423621000542>
- Ilham AZ, N. M. B. I. (2026). Loneliness and coping strategies in older adults in nursing homes in the Northern region of Malaysia: A mixed-method study. *PLoS One*, 21(6).
- Ithnin, M., Umaisara Mohamad Nor, A., Juliana, N., Mohd Effendy, N., & Dzulkhairi Mohd Rani, M. (2021). HEALTH SEEKING BEHAVIOUR AMONG ADULT ORANG ASLI (INDIGENOUS PEOPLES) FROM RURAL NEGERI SEMBILAN, MALAYSIA: A MIXED-METHODS STUDY. *Malaysian Journal of Public Health Medicine*, 21(2), 348–358.
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2025). *SPECIAL REPORT ON THE DEMOGRAPHICS OF ORANG ASLI*.
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2026). *Demographic Statistic Malaysia, First Quarter 2026* <https://www.dosm.gov.my/portal-main/release-content/demographic-statistic-malaysia-q12026>
- Lebrusán, I., & Gómez, M. V. (2022). The Importance of Place Attachment in the Understanding of Ageing in Place: “The Stones Know Me.” *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(24). <https://doi.org/10.3390/ijerph192417052>
- Li, Y., Luo, L., & Dong, H. (2024). Delivering Integrated Community Care for the Elderly: A Qualitative Case Study in Southern China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 21(6). <https://doi.org/10.3390/ijerph21060680>
- Mesas-Fernández, J., Tous-Pallarès, J., & Espinoza-Díaz, I. M. (2024). Systematic review in relation to support of diversity in nursing homes. *Frontiers in Aging*, 5. <https://doi.org/10.3389/fragi.2024.1389610>
- Muller, A., Missotten, P., & Adam, S. (2022). Transforming nursing home culture: Opinions of older people. A cross-sectional study in Belgium. *Journal of Aging Studies*, 61. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2022.101020>
- Newman, M., Thompson, C., & Roberts, A. P. (2006). Helping practitioners understand the contribution of qualitative research to evidence-based practice. *Evidence-Based Nursing*, 9(1), 4–7. <https://doi.org/10.1136/ebn.9.1.4>
- Noorlailahusna Mohd Yusof, & Suziana Mat Yasin. (2025). Creating an Ideal Home Environment for the Accessibility, Comfort, and Well-being of Older Adults. *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, 10(SI30), 79–85. <https://doi.org/10.21834/e-bpj.v10isi30.6875>
- Rosnon, M. R., Abdul Razak, M. A., Jalaludin, M. L., Azam, M. N. D., Tualeka, A. R., & Ahrari, S. (2024). Exploring the subjective well-being of elderly Orang Seletar indigenous people in Johor, Malaysia. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, 8(8). <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i8.2606>
- Sabri, A., Hanis, N., Abidin, Z., Darus, M., Junus, M., Khadzali, R., Fariha, N., Noor, M., Noor, S., & Misnan, S. (2025). Social Participation of the Elderly Living in Residential Care Facilities in Malaysia. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, VIII(XII). <https://doi.org/10.47772/IJRISS>

- Sabri, A., & Mohamed, A. M. (2022). Active Ageing of Elderly Living in Residential Care Facilities in Malaysia. *International Journal of Multidisciplinary Research and Analysis*, 5(10). <https://doi.org/10.47191/ijmra/v5-i10-01>
- Sturge, J. L., Miedema, E., Lindfors, A., & Nordin, S. (2025). Socially sustainable environments for older adults ageing in place: a scoping review. In *Ageing and Society* (Vol. 45, Number 12, pp. 2827–2855). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/S0144686X25000194>
- Suragarn, U., Hain, D., & Pfaff, G. (2021). Approaches to enhance social connection in older adults: an integrative review of literature. *Aging and Health Research*, 1(3), 100029. <https://doi.org/10.1016/J.AHR.2021.100029>
- van Loon, J., Janssen, M., Janssen, B., de Rooij, I., & Luijkx, K. (2024). How older adults with physical impairments maintain their autonomy in nursing homes. *Ageing and Society*, 44(11), 2397–2419. <https://doi.org/10.1017/S0144686X22001428>
- Wallace, I. J., Lea, A. J., Lim, Y. A. L., Chow, S. K. W., Sayed, I. B. M., Ngui, R., Shaffee, M. T. H., Ng, K. S., Nicholas, C., Venkataraman, V. V., & Kraft, T. S. (2022). Orang Asli Health and Lifeways Project (OA HeLP): A cross-sectional cohort study protocol. *BMJ Open*, 12(9). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-058660>
- Wiles, J. L., Leibing, A., Guberman, N., Reeve, J., & Allen, R. E. S. (2012). The meaning of “aging in place” to older people. *Gerontologist*, 52(3), 357–366. <https://doi.org/10.1093/geront/gnr098>
- Wook, I., Fahmi Md Yusof, A., Nadia Ghulam Khan, I., Mohd, K., Mohd Hassan, F., & Hakim Mohad, A. (2020). ORANG ASLI CUSTOMARY LAND AND ADAT PERPATIH: A CASE STUDY ON TEMUAN LAND IN NEGERI SEMBILAN. *Journal of Malaysian and Comparative Law*, 47(2).
- Yusoff, R. M., Adilah, Y., Harumain, S., & Koting, S. (2025). ANALYZING THE ELDERLY POPULATION IN MALAYSIA FROM THE PERSPECTIVES OF QUALITY OF LIFE, ASSISTIVE TECHNOLOGY, AND AN AGE-FRIENDLY ENVIRONMENT. *Journal of the Malaysian Institute of Planners VOLUME*, 23, 257–271.